

BEATA ZBARACHEWICZ

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

STANDARDY KSZTAŁCENIA A ROZWÓJ KOMPETENCJI CYFROWYCH

1. WSTĘP

Transformacja gospodarcza i zmiany w otaczającym świecie pokazują wagę społeczeństwa cyfrowego i kompetencji cyfrowych. „Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa na lata 2014-2022”¹ wskazuje, że kompetencje cyfrowe stanowią obecnie czwarty zespół umiejętności bazowych, obok umiejętności czytania i pisania, matematycznych i językowych. W „Programie Rozwoju Kompetencji Cyfrowych” podkreślono że tempo zmian zachodzących w obszarze technologii i zapotrzebowania gospodarki powinno być uwzględnione w systemie edukacji na poziomie wyższym, tak aby dawać możliwość upracticznienia kształcenia przez współpracę z przedsiębiorstwami, instytucjami publicznymi, staże, zaangażowanie ekspertów w proces edukacyjny, realizację wspólnych projektów, gościnne warsztaty, wykłady. Szybko zmieniające się oczekiwania rynków wymagają ciągłego przeglądu i systematycznej aktualizacji

---

¹ „Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa”, załącznik do uchwały nr 109/2019 Rady Ministrów z 24 września 2019 r. zmieniającej uchwałę w sprawie przyjęcia programu rozwoju „Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa” (RM-111-111-19).

standardów kształcenia i programów studiów². Studenci, niezależnie od kierunku studiów, są grupą, w której rozwój kompetencji cyfrowych powinien być podporządkowany przyszłej specjalizacji i wybranej ścieżce kariery zawodowej³. Pandemia i konieczność przejścia na pracę i nauczanie zdalne pokazały, jak ważne jest korzystanie z narzędzi ICT. W związku z tym, że kompetencje cyfrowe przynależą do szerokiego wachlarza kompetencji przyszłości⁴, konieczne jest wspieranie rozwoju kompetencji cyfrowych zarówno nauczycieli akademickich, jak i studentów. Jak ważne są kompetencje cyfrowe studentów i kadry akademickiej, mogliśmy przekonać się w 2020 r. w czasie pandemii przy konieczności przejścia na nauczanie zdalne.

Najwyższa Izba Kontroli w 2021 r. przedstawiła raport „Działania organów administracji publicznej na rzecz podnoszenia kompetencji cyfrowych społeczeństwa”⁵. Analizowano między innymi programy studiów oraz działania podejmowane przez ministerstwo właściwe do spraw szkolnictwa wyższego w zakresie podnoszenia poziomu kompetencji cyfrowych kadry akademickiej. Jak wynika z raportu NIK, minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego nie przeprowadził analizy potrzeb w zakresie podnoszenia poziomu kompetencji cyfrowych kadry akademickiej⁶, jak również nie zostały przyjęte standardy kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że minister, powołując się na autonomię uczelni, nie opracował koncepcji dotyczącej przygotowania i wykorzystania cyfrowych materiałów edukacyjnych na uczelniach oraz podnoszenia kompetencji cyfrowych kadry akademickiej⁷.

---

² Załącznik do uchwały nr 24 Rady Ministrów z 21 lutego 2023 r. w sprawie ustanowienia programu rządowego pod nazwą „Program Rozwoju Kompetencji Cyfrowych” (MP z 30 marca 2023 poz. 318), s. 72.

³ *Ibidem*, s. 33.

⁴ *Ibidem*, s. 8.

⁵ Raport NIK 2021, *Działania organów administracji publicznej na rzecz podnoszenia kompetencji cyfrowych społeczeństwa*, nr ewid. 182/2021/P/21/003/KAP.

⁶ *Ibidem*, s. 66-67.

⁷ *Ibidem*, s. 67-68.

Szkoły wyższe przygotowują absolwentów, którzy wejdą na rynek pracy w różnych obszarach. Absolwenci szkół wyższych, wchodząc na rynek pracy, powinni być wyposażeni w kompetencje zawodowe wynikające z kierunku studiów, ale również w uniwersalne kompetencje cyfrowe, dotyczące cyberbezpieczeństwa, ochrony danych osobowych oraz wykorzystania nowych technologii w nauce i pracy. Kompetencje z obszaru cyfryzacji są potrzebne nie tylko osobom o wykształceniu technicznym, lecz także humanistom czy przedstawicielom nauk społecznych, od których będzie wymagane między innymi większe zaangażowanie w osiągnięcie zgodności nowych rozwiązań technicznych z przepisami prawa.

Wytyczne dotyczące prowadzonych przez uczelnie kierunków studiów, programów studiów i standardów kształcenia znajdujemy w ustawach o szkolnictwie wyższym i przepisach wykonawczych. Przeanalizowane zostaną przepisy powszechnie obowiązujące szkoły wyższe dotyczące kształcenia, w tym standardów kształcenia i programów studiów. Analiza dotyczy ustawy i przepisów wykonawczych w obszarze procesu kształcenia. Obecnie obowiązuje ustawa z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce⁸. Nie sposób analizować obecnych przepisów bez odniesienia do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r.⁹

Można postawić pytanie, czy obecne przepisy dotyczące prowadzenia kształcenia przez szkoły wyższe uwzględniają obowiązek rozwijania kompetencji cyfrowych w ramach proponowanych przez uczelnie programów studiów oraz czy kadra akademicka jest przygotowana do rozwijania kompetencji cyfrowych studentów.

---

⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.; dalej: p.s.w.n.

⁹ Ustawa z 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365); dalej: ustawa z 2005 r.

2. STANDARDY KSZTAŁCENIA W ŚWIETLE USTAWY Z 27 LIPCA 2005 R. – PRAWO O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM I PRZEPISÓW WYKONAWCZYCH

Do 2018 r. obowiązywała ustawa z 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym. Artykuł 2 ust. 1 pkt 18 ustawy z 2005 r. podawał definicję standardu kształcenia jako „zbiór reguł kształcenia na studiach wyższych, prowadzonego na różnych formach w ramach kierunków studiów, makrokierunków lub studiów międzykierunkowych”.

Wymogi dla programów studiów określało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W obszarze prowadzonego kształcenia wiodące było rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki¹⁰. Rozporządzenie określało między innymi wymagania, jakie musiały spełniać programy studiów, informację o wymaganej liczbie nauczycieli akademickich przypisanych do minimum kadrowych oraz wymogi prowadzenia studiów międzykierunkowych i makrokierunków. Rozporządzenie wskazywało katalog kierunków, w ramach których mogło być prowadzone kształcenie, a załącznikami do rozporządzenia były standardy kształcenia dla 118 kierunków studiów. Katalog kierunków był katalogiem zamkniętym. Wymogi do programów studiów oraz standardy kształcenia określone w rozporządzeniu obowiązywały zarówno uczelnie publiczne, jak i niepubliczne. W 2009 r. dodano standardy kształcenia dla kierunku bezpieczeństwa i higieny pracy¹¹.

---

¹⁰ Dz. U. Nr 164, poz. 1166; dalej: r. MNiSW z 12 lipca 2007 r.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 16 października 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 180, poz. 1407).

Standardy kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów miały określony schemat i obejmowały następujące stałe elementy¹²:

1. Wymagania ogólne określające liczbę semestrów, minimalną liczbę godzin i liczbę punktów ECTS;
2. Kwalifikacje absolwenta;
3. Ramowe treści kształcenia;
4. Praktyki studenckie – o ile były wymagane;
5. Inne wymagania.

Każdy standard zawierał informacje o liczbie punktów ECTS oraz o minimalnej liczbie godzin dla konkretnego kierunku. Uczelnie mogły dowolnie zwiększać liczbę godzin, zachowując obligatoryjne wymogi określone w ramach punktu III „Ramowe treści kształcenia”. W punkcie tym w postaci tabelarycznej dla kierunków studiów określono: „Grupę treści podstawowych” oraz „Grupę treści kierunkowych”, wskazując minimalną liczbę godzin zajęć oraz minimalną liczbę punktów ECTS.

Tabela 1. Ramowe treści kształcenia

	Godziny	ECTS
Grupa treści podstawowych	minimalne liczby godzin zajęć	minimalne liczby ECTS
Grupa treści kierunkowych	minimalne liczby godzin zajęć	minimalne liczby ECTS
Razem		minimalne liczby ECTS

Punkt 1.: „Składniki treści kształcenia w grupach, minimalna liczba godzin zajęć zorganizowanych oraz minimalna liczba punktów ECTS” był uszczegółowieniem i określał konkretne treści kształcenia dla „Grupy treści podstawowych” i „Grupy treści kierunkowych”.

¹² R. MNiSW z 12 lipca 2007 r.

Tabela 2. Składniki treści kształcenia

	Godziny	ECTS
A. Grupa treści podstawowych Treści kształcenia w zakresie	minimalne liczby godzin zajęć	minimalne liczby ECTS
	minimalne liczby godzin zajęć	-
	minimalne liczby godzin zajęć	-
B. Grupa treści kierunkowych	minimalne liczby godzin zajęć	minimalne liczby ECTS
	minimalne liczby godzin zajęć	
	minimalne liczby godzin zajęć	

Dla „Grupy treści podstawowych” oraz „Grupy treści kierunkowych” określono ogólną liczbę godzin i punktów ECST. Przy przedmiotach wskazane były konkretne minimalne liczby godzin, natomiast przypisanie punktów ECTS pozostawało w gestii uczelni¹³.

Jeżeli standard kształcenia dla konkretnego kierunku wskazywał wymóg praktyk zawodowych, wówczas w punkcie „Praktyki studenckie” określano czas trwania praktyk zawodowych dla studentów.

W „Innych wymaganiach” dla standardów pierwszego stopnia lub jednolitych magisterskich określono, że program nauczania powinien przewidywać zajęcia z zakresu wychowania fizycznego w wymiarze 60 godzin do 2 ECTS oraz język obcy w wymiarze 120 godzin do 5 ECTS. Programy studiów powinny zawierać treści poszerzające wiedzę humanistyczną – nie mniej niż 60 godzin i 3 ECTS oraz przewidywać zajęcia z zakresu ochrony własności intelektualnej. W programie studiów powinny być uwzględnione zajęcia w wymiarze 30 godzin za 2 ECTS z technologii informacyjnych. Zgodnie z wytycznymi standardów kształcenia na studiach pierwszego stopnia i jednolitych magisterskich treści kształcenia w zakresie technologii informacyjnych obejmowały: podstawy technik informatycznych, przetwarzanie tekstów, arkusze

¹³ Liczba punktów ECTS musiała odpowiadać nakładowi pracy studenta.

kalkulacyjne, bazy danych, grafika menadżerska i/lub prezentacyjna, usługi w sieciach informatycznych, przetwarzanie i pozyskiwanie informacji – powinny stanowić co najmniej odpowiednio dobrany podzbiór informacji zawartych w modułach wymaganych do uzyskania europejskiego Certyfikatu Umiejętności Komputerowych (ECDL).

Wszystkie uczelnie, prowadząc kształcenie na poszczególnych kierunkach studiów, były zobowiązane stosować się do wymogów dotyczących standardów kształcenia.

2.1. ZMIANY WPROWADZONE USTAWĄ Z 18 MARCA 2011 R.

Istotne zmiany w obszarze standaryzacji kształcenia wprowadziła ustawa z 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁴.

Ustawa zmieniła podejście i definicję standardu kształcenia. Standard kształcenia, jako zbiór reguł kształcenia na studiach, dotyczył jedynie kierunków przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela oraz zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej¹⁵. Dodane do ustawy art. 9b¹⁶ i 9c¹⁷ wskazały kierunki, dla których mają zostać

---

¹⁴ Dz. U. Nr 84, poz. 455; dalej: ustawa z 2011 r.

¹⁵ Art. 2 ust. 1 pkt 18 ustawy z 2011 r.

¹⁶ Art. 9b ust. 1 ustawy z 2011 r.: Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, standardy kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa, uwzględniając wymogi dotyczące kształcenia i szkolenia przygotowujące do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentystry, farmaceuty, pielęgniarki i położnej, określone w przepisach Unii Europejskiej. 2. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego określi, w drodze rozporządzenia, standardy kształcenia dla kierunków studiów weterynarii oraz architektury, uwzględniając wymogi dotyczące kształcenia i szkolenia przygotowujące do wykonywania zawodu lekarza weterynarii oraz architekta, określone w przepisach Unii Europejskiej.

¹⁷ Art. 9c ustawy z 2011 r.: Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, mając na uwadze wymagania rynku pracy, standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, uwzględniając:

określone standardy kształcenia. Były to kierunki: lekarski, lekarsko-dentystyczny, farmacja, pielęgniarstwo, położnictwo, weterynaria, architektura oraz kierunki studiów przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego został upoważniony, by określić w drodze rozporządzenia standardy kształcenia dla kierunków studiów weterynarii oraz architektury, uwzględniając wymogi dotyczące kształcenia i szkolenia, przygotowujące do wykonywania zawodu lekarza weterynarii oraz architekta, określone w przepisach Unii Europejskiej¹⁸. Standardy kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa, minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego określi w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, uwzględniając wymogi dotyczące kształcenia i szkolenia przygotowujące do wykonywania tych zawodów, określone w przepisach Unii Europejskiej¹⁹. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania określi w drodze rozporządzenia standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela²⁰. Standardy kształcenia dla nauczycieli miały uwzględniać przygotowanie w zakresie stosowania technologii informacyjnej.

Ustawa z 2011 r. nadała autonomię programową oraz wzmocniła pozycję uczelni i podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni

---

1) efekty kształcenia w zakresie: a) wiedzy merytorycznej i metodycznej, b) wiedzy pedagogicznej i psychologicznej, w tym w zakresie wychowania, z uwzględnieniem przygotowania do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, c) przygotowania w zakresie stosowania technologii informacyjnej, d) poziomu znajomości języka obcego, 2) czas trwania studiów oraz studiów podyplomowych, wymiar i sposób organizacji praktyk.

¹⁸ Art. 9b ust. 2 ustawy z 2011 r.; standardy kształcenia określało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 29 września 2011 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów weterynarii i architektury (Dz. U. Nr 207, poz. 1233).

¹⁹ Art. 9b ust. 1 ustawy z 2011 r.

²⁰ Art. 9c ustawy z 2011 r.; standardy kształcenia określało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz. U. poz. 131).

posiadających uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Uczelnie wskazane w art. 11 ust. 1 ustawy z 2011 r. zyskały autonomię w obszarze tworzenia kierunków studiów, nazw kierunków oraz opracowania programów studiów. Studia mogły być prowadzone na określonych przez senat uczelni kierunkach studiów i poziomie kształcenia, w ramach obszarów kształcenia oraz dziedzin odpowiadających uprawnieniom do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Uchwała senatu uczelni określała efekty kształcenia, do których dostosowano plany studiów i programy kształcenia, odpowiednio do poziomu i profilu kształcenia²¹.

Podstawowe jednostki organizacyjne uczelni nieposiadające uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego mogły uzyskać uprawnienie do prowadzenia studiów na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, wydanej po zasięgnięciu opinii ministra nadzorującego uczelnię oraz Polskiej Komisji Akredytacyjnej w zakresie spełniania warunków określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 3 pkt 1²².

Uczelnie były zobowiązane do stosowania wytycznych dotyczących programów studiów określonych przez rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia²³. Rozporządzenie określało warunki, jakie musi spełniać program kształcenia, opis kwalifikacji pierwszego i drugiego stopnia; warunki, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku studiów oraz poziomie kształcenia, w tym liczbę i kwalifikacje nauczycieli akademickich zaliczanych do minimum kadrowego oraz proporcje tego minimum kadrowego do liczby studentów na danym kierunku studiów²⁴.

---

²¹ Art. 11 ust. 1 ustawy z 2011 r.

²² Art. 11 ust. 2-3 ustawy z 2011 r.

²³ Dz. U. Nr 243, poz. 1445; dalej: r. MNiSW z 5 października 2011 r.; rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 23 sierpnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. poz. 983).

²⁴ § 1 r. MNiSW z 5 października 2011 r.

Wśród wymagań dotyczących programów studiów było określenie między innymi łącznej liczby punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z zakresu nauk podstawowych, do których odnoszą się efekty kształcenia dla określonego kierunku, poziomu i profilu kształcenia, minimalnej liczby punktów ECTS, którą student musi uzyskać, realizując moduły kształcenia oferowane na zajęciach ogólnouczelnianych lub na innym kierunku studiów, oraz minimalnej liczby punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach z wychowania fizycznego, wymiar, zasady i formę odbywania praktyk w przypadku, gdy program kształcenia przewiduje praktyki²⁵. Zmiany wprowadziło rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia²⁶.

Program studiów dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia musiał określać:

- minimalną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach niezwiązanych z kierunkiem studiów zajęć ogólnouczelnianych lub zajęć na innym kierunku studiów;
- liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z obszarów nauk humanistycznych i nauk społecznych, nie mniejszą niż 5 punktów ECTS;
- liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z języka obcego;
- liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z wychowania fizycznego;
- wymiar, zasady i formę odbywania praktyk zawodowych dla kierunku studiów o profilu praktycznym, a w przypadku kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim – jeżeli program kształcenia na tych studiach przewiduje praktyki.

Zapisy „Inne wymagania” częściowo zawierały treści zawarte we wcześniejszych przepisach dotyczących standardów kształcenia obowiązujących do 2011 r. Wskazano wymóg punktów ECTS za język obcy

---

²⁵ § 5 ust. 1 r. MNiSW z 5 października 2011 r.

²⁶ Dz. U. poz. 1370.

oraz wymóg przedmiotów z obszarów nauk humanistycznych. W wytycznych do programów nie pojawiły się informacje o wymogu, aby program studiów obejmował przedmioty z technologii informacyjnych.

Przy projektowaniu programu studiów należało uwzględnić rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 26 września 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego po uzyskaniu kwalifikacji pełnej na poziomie 4 – poziomy 6-8²⁷. Rozporządzenie określało efekty kształcenia osiąmane na konkretnych kierunkach i poziomach studiów, czyli wiedzę umiejętność i kompetencje społeczne posiadane przez absolwenta konkretnego poziomu po ukończeniu odpowiednich studiów pierwszego stopnia (poziom 6), drugiego stopnia (poziom 7). W załączniku do rozporządzenia²⁸, w zakresie umiejętności na poziomie 6 i 7 wskazano, że absolwent potrafi wykorzystać posiadaną wiedzę do rozwiązywania problemów i wykonywania zadań. Absolwent potrafi formułować i rozwiązywać złożone i nietypowe problemy oraz wykonywać zadania w warunkach nie w pełni przewidywalnych przez dobór oraz stosowanie właściwych metod i narzędzi, w tym zaawansowanych technik informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Są to bardzo ogólne wskazania dotyczące konieczności stosowania zaawansowanych technik informacyjno-komunikacyjnych. W rozporządzeniu nie ma zróżnicowania posiadanych kompetencji dla poziomu 6 oraz 7. Brak wskazania, że absolwenci poziomu 7 posiadają bardziej zaawansowane umiejętności.

3. STANDARDY KSZTAŁCENIA W ŚWIETLE USTAWY Z 20 LIPCA 2018 R. – PRAWO O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM I NAUCE I PRZEPISÓW WYKONAWCZYCH

Od 2018 r. obowiązuje ustawa z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (zwana dalej także ustawą z 2018 r.).

---

²⁷ Dz. U. poz. 1594.

²⁸ *Ibidem*.

Ustawa z 2018 r. zachowuje autonomię programową uczelni²⁹. Autonomia uczelni dotyczy swobodnego tworzenia kierunków studiów w ramach posiadanych uprawnień i tworzenia do nich autorskich programów studiów. Uczelnia posiadająca w danej dyscyplinie naukowej kategorię naukową A+, A lub B+ samodzielnie tworzy program studiów przypisany do dyscypliny naukowej³⁰.

Utworzenie kierunku przez uczelnie posiadające autonomię programową nie wymaga zgody ministra ani opinii Polskiej Komisji Akredytacyjnej (dalej: PKA). Uczelnie nieposiadające autonomii programowej występują z wnioskiem do ministra o pozwolenie na utworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu. Minister wydaje pozwolenie po zasięgnięciu opinii PKA w sprawie spełnienia warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu, związku studiów ze strategią uczelni oraz opinii ministra nadzorującego uczelnię, ministra właściwego do spraw zdrowia – w przypadku studiów na kierunkach lekarskim, lekarsko-dentystycznym i farmacji³¹. Zgodność programów studiów z przepisami powszechnie obowiązującymi jest przedmiotem oceny programowej dokonywanej przez PKA.

Nie istnieje zamknięty katalog nazw kierunków. Ustawodawca w art. 68 ust. 2 p.s.w.n. definiuje standard kształcenia jako zbiór reguł i wymagań w zakresie kształcenia dotyczących sposobu organizacji kształcenia, osób prowadzących to kształcenie, ogólnych i szczegółowych efektów uczenia się, a także sposób weryfikacji osiągniętych efektów uczenia się.

Zgodnie z zapisem art. 68 ust. 1 p.s.w.n. standardy kształcenia są określone dla programów studiów przygotowujących do wykonywania zawodów: lekarza, lekarza dentystry, farmaceuty, pielęgniarki, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty, ratownika medycznego³²,

---

²⁹ Zgodnie z art. 9 ust. 2 p.s.w.n. uczelnia jest autonomiczna na zasadach określonych w ustawie.

³⁰ Art. 53 ust. 7 p.s.w.n.: pozwolenia nie wymaga utworzenie studiów na kierunku przyporządkowanym do dyscypliny albo dyscypliny wiodącej, w której uczelnia posiada kategorię naukową A+, A albo B+.

³¹ Art. 54 ust. 1-2 p.s.w.n.

³² Obwieszczenie Ministra Edukacji i Nauki z 6 kwietnia 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie

lekarza weterynarii³³, architekta³⁴ oraz nauczyciela³⁵. Artykuł 68 ust. 1 p.s.w.n. wymienia enumeratywnie zawody, do wykonywania których zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych niezbędne jest zapewnienie w programach studiów jednolitych rozwiązań – określonych standardów kształcenia. Zawody te (poza zawodami architekta i nauczyciela) związane są ze zdrowiem ludzi i zwierząt; należą w znacznym stopniu do zawodów regulowanych na poziomie prawa Unii Europejskiej³⁶. Pozostałe kierunki studiów nie mają określonych standardów kształcenia, nie ma też wytycznych dotyczących ram programowych.

Ustawodawca podkreśla że standardy kształcenia przygotowujące do wykonywania zawodów – dla których określono standardy kształcenia – mają na uwadze konieczność zapewnienia wysokiej jakości kształcenia i właściwego doboru efektów uczenia się w celu odpowiedniego przygotowania do wykonywania zawodu z uwzględnieniem jego specyfiki. Należy zauważyć, że nie jest to wymóg jedynie dla kierunków studiów ze standardami kształcenia. Wszystkie programy studiów powinny mieć na uwadze konieczność zapewnienia wysokiej jakości kształcenia i właściwego doboru efektów uczenia się w celu odpowiedniego przygotowania do wykonywania zawodu – nie tylko te, dla których są standardy kształcenia. Uczelnia, projektując program studiów dla wszystkich kierunków studiów, musi uwzględnić wymagania w zakresie sposobu organizacji

---

standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentystry, farmaceuty, pielęgniarki, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty i ratownika medycznego (Dz. U. poz. 755).

³³ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 17 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza weterynarii (Dz. U. poz. 1364).

³⁴ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 18 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu architekta (Dz. U. poz. 1359).

³⁵ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz. U. poz. 1450).

³⁶ H. IZDEBSKI, J.M. ZIELIŃSKI, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*², «LEX/el.» 2021, art. 68, <https://https-sip-lex-pl.pulpit.uksw.edu.pl/#/commentary/587785376/659438?tocHit=1> [dostęp 12 marca 2023 r.].

kształcenia, osób je prowadzących, właściwego doboru efektów uczenia się, a także sposobu weryfikacji efektów uczenia się. Polska Komisja Akredytacyjna dokonuje oceny jakości prowadzenia kształcenia na wszystkich kierunkach, a nie tylko tych, dla których zostały określone standardy kształcenia.

Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce nie zawiera definicji programu studiów, ale jedynie wskazuje elementy, jakie zawiera program studiów³⁷; są to efekty uczenia się³⁸, opis procesu prowadzącego do uzyskania efektów uczenia się oraz liczba punktów ECTS przypisanych do zajęć.

Projektując programy studiów, uczelnie publiczne i niepubliczne są zobowiązane do stosowania wymogów ustawy oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 27 września 2018 r. w sprawie studiów³⁹ i rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 14 listopada 2018 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomach 6-8 Polskiej Ramy Kwalifikacji⁴⁰.

Rozporządzenie w sprawie studiów określa też kierunki studiów prowadzone jako jednolite studia magisterskie lub te, które mogą być prowadzone jako magisterskie⁴¹. Pozostałe kierunki studiów mogą być prowadzone jako studia pierwszego lub drugiego stopnia.

Formalne wymogi dotyczące programu studiów zawiera rozdział 2 (§ 3-7) „Program studiów” rozporządzenia z 27 września 2018 r. Rozporządzenie wskazuje formalne wymogi programu studiów, elementy, które muszą być uwzględnione w każdym programie studiów, niezależnie czy są to kierunki, dla których zostały stworzone standardy kształcenia, oraz czy uczelnie mają autonomię w zakresie tworzenia programu studiów.

---

³⁷ Art. 67 ust. 1 p.s.w.n.

³⁸ Odwołanie do ustawy z 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2016 r. poz. 64) z uwzględnieniem uniwersalnych charakterystyk pierwszego stopnia oraz drugiego stopnia określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 3 tej ustawy.

³⁹ Dz. U. poz. 1861; dalej: r. MNiSW z 27 września 2018 r.

⁴⁰ Dz. U. poz. 2218; dalej: r. MNiSW z 14 listopada 2018 r.

⁴¹ § 8 r. MNiSW z 27 września 2018 r.

Program studiów musi umożliwić studentowi uzyskanie nie mniej niż 5 punktów ECTS w ramach zajęć z dziedziny nauk humanistycznych lub nauk społecznych, w przypadku kierunków studiów przyporządkowanych do dyscyplin w ramach dziedzin innych niż odpowiednio nauki humanistyczne lub nauki społeczne⁴². Określone w programie studiów efekty uczenia się uwzględniają efekty w zakresie znajomości języka obcego⁴³ oraz zajęcia z wychowania fizycznego⁴⁴.

W rozporządzeniu MNiSW z 27 września 2018 r. brak jest wskazania, aby programy studiów obejmowały przedmioty rozwijające kompetencje cyfrowe. Warto przypomnieć, że rozporządzenie z 12 lipca 2007 r. wskazywało obowiązek prowadzenia na studiach pierwszego stopnia i jednolitych magisterskich technologii informacyjnej w wymiarze minimum 30 godzin i 2 ECTS. Zakresem miały obejmować: podstawy technik informatycznych, przetwarzanie tekstów, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, grafika menadżerska i/lub prezentacyjna, usługi w sieciach informatycznych, przetwarzanie i pozyskiwanie informacji – powinny stanowić co najmniej odpowiednio dobrany podzbiór informacji zawartych w modułach wymaganych do uzyskania europejskiego Certyfikatu Umiejętności Komputerowych (ECDL).

Rozporządzenie MNiSW z 14 listopada 2018 r. określa efekty uczenia się osiągame na konkretnych kierunkach i poziomach studiów, czyli wiedzę umiejętności i kompetencje społeczne posiadane przez absolwenta konkretnego poziomu edukacji. W rozporządzeniu MNiSW z 14 listopada 2008 r. znajdujemy informację o wymogu wykorzystania przez absolwentów szkół wyższych zaawansowanych technik informacyjno-komunikacyjnych. W załączniku do rozporządzenia w zakresie umiejętności na poziomie 6 i 7 wskazano, że absolwent potrafi wykorzystać posiadaną wiedzę do rozwiązywania problemów i wykonywania

---

⁴² § 3 ust. 1 pkt 7 r. MNiSW z 27 września 2018 r.

⁴³ Zgodnie z § 4 ust. 1 r. MNiSW z 27 września 2018 r. oraz r. MNiSW z 14 listopada 2018 r. dla poziomu 6 absolwent powinien posługiwać się językiem obcym na poziomie B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego, na poziomie 7 B2+, czyli posługiwać się specjalistyczną terminologią.

⁴⁴ Zgodnie z § 3 ust. 2 r. MNiSW z 27 września 2018 r. obowiązkowe na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia i jednolitych studiów magisterskich.

zadań. Absolwent potrafi formułować i rozwiązywać złożone i nietypowe problemy oraz wykonywać zadania w warunkach nie w pełni przewidywalnych przez dobór oraz stosowanie właściwych metod i narzędzi, w tym zaawansowanych technik informacyjno-komunikacyjnych.

Podobnie jak w rozporządzeniu MNiSW z 26 września 2016 r. są to bardzo ogólne wskazania dotyczące konieczności stosowania zaawansowanych technik informacyjno-komunikacyjnych. W rozporządzeniu nie ma zróżnicowania posiadanych kompetencji dla poziomu 6 oraz 7. Brak jest informacji, czy absolwenci poziomu 7 posiadają bardziej zaawansowane umiejętności.

4. PODSUMOWANIE

Kompetencje cyfrowe powinny być realizowane na każdym poziomie kształcenia. Absolwenci szkół wyższych, niezależnie od kierunku studiów, wchodząc na rynek pracy, powinni być wyposażeni w kompetencje zawodowe, ale również w uniwersalne kompetencje cyfrowe. Kompetencje te potrzebne są osobom o wykształceniu technicznym, a także humanistom i przedstawicielom nauk społecznych. Szczególne zadanie należy do uczelni wyższych przygotowujących osoby wchodzące na rynek pracy. Studenci wszystkich kierunków są grupą, w której rozwój kompetencji cyfrowych powinien być podporządkowany przyszłej specjalizacji i wybranej ścieżce kariery zawodowej. Należy przykładając dużą wagę do edukacji cyfrowej, aby lepiej dopasować kompetencje do współczesnego rynku pracy oraz przygotować do bezpiecznego, etycznego i umiejętnego korzystania z szans stwarzanych przez technologie cyfrowe, jak również rozwijać korzystanie z e-usług i zasobów kultury, nauki i wiedzy.

W latach 2005-2018 obserwowaliśmy zmiany w przepisach dotyczących kształcenia i standardów kształcenia. W okresie od 2005 do 2011 r. szkoły wyższe mogły prowadzić kształcenie jedynie na kierunkach studiów wskazanych w rozporządzeniu MNiSW z 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi

spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Uczelnie publiczne i niepubliczne, projektując program studiów, uwzględniały określone w rozporządzeniu wymogi. Według Janusza Łyki standaryzacja i unifikacja programów studiów sprzyjała mobilności na poziomie krajowym i zagranicznym⁴⁵. Zmiany do ustawy w 2011 r. dały części uczelni autonomię w obszarze swobodnego tworzenia kierunków studiów i projektowania programów studiów. Standardy kształcenia zostały utrzymane jedynie dla kilku kierunków studiów. Ustawa z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce utrzymuje autonomię w zakresie tworzenia kierunków studiów i programów studiów dla uczelni z kategorią naukową A+, A i B+. Uczelnie, projektując programy studiów, mają obowiązek uwzględniania wymogów określonych w rozporządzeniu w sprawie studiów.

Rozwój technologiczny i wyzwania, które się pojawiają w związku z funkcjonowaniem człowieka w cyberprzestrzeni, powodują, że należy rozważyć wprowadzenie konkretnych kwalifikacji związanych z cyberbezpieczeństwem do Polskiej Ramy Kwalifikacji w uniwersalnych charakterystykach poziomów PRK⁴⁶. Po pierwsze, jest to postulat, aby do programów studiów włączyć efekty uczenia się dotyczące kwalifikacji na rzecz bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni i wyraźne włączenie tych kwalifikacji do uniwersalnych charakterystyk poziomów PRK. Drugim postulatem jest, aby edukacja dla cyberbezpieczeństwa stała się stałym elementem nauczania na wszystkich rodzajach studiów – tak jak kwestia ochrony praw autorskich⁴⁷.

Oprócz wprowadzenia zapisów o wymaganych przedmiotach należy wzmocnić kompetencje cyfrowe nauczycieli, którzy wspierają proces kształcenia.

W projekcie dokumentu „Program rozwoju kompetencji cyfrowych” stwierdzono, że inwestowanie w kompetencje cyfrowe nauczycieli

---

⁴⁵ Zob. J. ŁYKO, *Standardy kształcenia a jakość nauczania*, «Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica» 217/2008, s. 118.

⁴⁶ A. SYRYT, *Kształcenie dla cyberbezpieczeństwa wobec wymogów Polskiej Ramy Kwalifikacji*, [w:] *Internet, Cyberpandemia Cyberpandemic*, red. A. GRYSZCZYŃSKA, G. SZPOR, Warszawa 2020, s. 399.

⁴⁷ *Ibidem*.

staje się koniecznością i niezbędnym elementem budowania odporności kraju⁴⁸. W przepisach powszechnie obowiązujących należy rozważyć określenie minimalnych wymagań dla kadry dydaktycznej szkół wyższych z edukacji informatycznej i posługiwania się technologią informacyjno-komunikacyjną. Konieczne jest również analizowanie potrzeb szkoleniowych nauczycieli i wspieranie środowiska w pozyskiwaniu kompetencji cyfrowych.

Specyfika uczelni, autonomia oraz wysoki poziom zróżnicowania potrzeb między różnymi dyscyplinami nie jest przeszkodą przed określeniem minimalnych wymagań dla programów studiów i kompetencji kadry akademickiej w obszarze kompetencji cyfrowych.

STANDARDY KSZTAŁCENIA A ROZWÓJ KOMPETENCJI CYFROWYCH

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza przepisów powszechnie obowiązujących szkoły wyższe dotyczących standardów kształcenia. Kształcenie studentów jest jednym z podstawowych zadań statutowych, jakie realizują uczelnie, i prowadzone jest na kierunkach studiów w oparciu o programy studiów. W artykule przedstawiono podejście do standardów kształcenia i zmiany w przepisach dotyczących kształcenia w szkołach wyższych w odniesieniu do standardów kształcenia. Od definicji standardu kształcenia w ustawie z 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i katalogu kierunków studiów określonego rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia po zmiany wprowadzone w 2011 r. nadające uczelniom autonomię programową. Ustawa z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce utrzymuje autonomię w zakresie tworzenia kierunków studiów i programów studiów dla uczelni z kategorią naukową A+, A i B+.

Absolwenci szkół wyższych, niezależnie od kierunku studiów, wchodząc na rynek pracy, powinni być wyposażeni w kompetencje zawodowe, ale również w uniwersalne kompetencje cyfrowe, dotyczące cyberbezpieczeństwa, ochrony danych osobowych oraz wykorzystania nowych technologii w nauce i pracy. Kompetencje z obszaru cyfryzacji są potrzebne osobom z wykształceniem technicznym, ale

---

⁴⁸ Program rozwoju kompetencji cyfrowych, Projekt – lipiec 2022, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, s. 43.

i humanistom oraz przedstawicielom nauk społecznych. Studenci wszystkich kierunku studiów są grupą, w której rozwój kompetencji cyfrowych powinien być podporządkowany przyszłej specjalizacji i wybranej ścieżce kariery zawodowej. W przepisach powszechnie obowiązujących brak jest wskazania minimalnych wymagań dla kadry dydaktycznej szkół wyższych, w tym z edukacji informatycznej i posługiwania się technologią informacyjno-komunikacyjną.

Analizując stan prawny, można postawić pytanie, czy obecne przepisy dotyczące prowadzenia kształcenia przez szkoły wyższe uwzględniają obowiązek rozwijania kompetencji cyfrowych w ramach proponowanych przez uczelnie programów studiów.

EDUCATIONAL STANDARDS AND DIGITAL TRAINING

Summary

The subject of this article is an analysis of the regulations generally applicable for “educational standards” in universities and schools of higher education. Educating students is one of a university’s fundamental statutory tasks and it is conducted in the fields of study it conducts on the basis of its study programmes. This article presents the approach to educational standards and the changes which have taken place in the Polish regulations on higher education as regards educational standards. It reviews the period since the definition of the “standard of education” in the Polish Act of 27 July 2005 Law on Higher Education (*Prawo o szkolnictwie wyższym*) and the catalogue of fields of study specified in the Regulation of 12 July 2007 issued by the Minister of Science and Higher Education on educational standards for individual fields of study and levels of education (*Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia*), to the changes introduced in 2011 granting autonomy to schools of higher education to determine and conduct their own programmes of study. The Act of 20 July 2018, Law on Higher Education and Science (*Ustawa z 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*), has maintained the autonomy of schools of higher education qualified in the A+, A, and B+ category to create their own fields of study and study programmes. Students who graduate in any field of study and leave their alma mater for the labour market should not only have the right professional qualifications, but they should also have acquired the digital skills for cybersecurity, personal data protection and the use of new technologies for study and work. Not only science but also humanities and social science graduates need to be well trained in the digital skills, because they will all be required to be familiar with new digital technology and

its compliance with the law. Students of all fields of study should receive a digital training corresponding to their future specialization and chosen career. We may ask whether the current Polish regulations on higher education take into account the obligation to provide digital training as part of the study programmes offered by the country's universities and schools of higher education.

Słowa kluczowe: standardy kształcenia; programy studiów; kompetencje cyfrowe; szkolnictwo wyższe.

Keywords: educational standards; study programmes; digital skills; higher education.

Literatura

- IZDEBSKI H., ZIELIŃSKI J.M., *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*², «LEX/el.» 2021, art. 68, <https://https-sip-lex-pl.pulpit.uksw.edu.pl/#/commentary/587785376/659438?tocHit=1>
- ŁYKO J., *Standardy kształcenia a jakość nauczania*, «Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica» 217/2008, s. 113-118.
- Program rozwoju kompetencji cyfrowych, Projekt – lipiec 2022*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.
- Raport NIK 2021, *Działania organów administracji publicznej na rzecz podnoszenia kompetencji cyfrowych społeczeństwa*, nr ewid. 182/2021/P/21/003/KAP.
- SYRYT A., *Kształcenie dla cyberbezpieczeństwa wobec wymogów Polskiej Ramy Kwalifikacji*, [w:] *Internet, Cyberpandemia Cyberpandemic*, red. GRYSZCZYŃSKA, G. SZPOR, Warszawa 2020, s. 391-400.